Источник: "Наша слова" - 2015-04-15

Леанід Лыч

Усенародны рух за наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай (да 25-годдзя Закона "Аб мовах у Беларускай ССР" - 26 студзеня 1990 г.)

(Заканчэнне. Пачатак у папяр. нумарах.)

Каб у прысутных у зале менш было жаданняў вырашаць лёс мовы праз апытванне людзей, дакладчык досыць пераканаўча давяла ім, што *"ў такой далікатнай справе, як мова... рэферэндум наўрад ці апраўданы"*. Ад сябе дадам: неапраўданы, бо такую архіскладаную праблему могуць вырашаць толькі прафесійна дасведчаныя асобы плюс яшчэ са здаровай нацыянальнай свядомасцю. Яны павінны абавязкова належаць да актыўных носьбітаў мовы тытульнай нацыі. Для вырашэння так цесна звязанага з лёсам кожнага народа моўнага пытання менш за ўсё прыдатны аўтарытэт натоўпу ў фармаце рэферэндуму.

Вытрыманы ў здаровым нацыянальным духу даклад Ніны Мазай наўрад ці мог пакінуць абыякавым нават і тых, у каго толькі крыха заставалася ад беларускасці. На пазітыўнае стаўленне дэпутатаў да вынесенай на абмеркаванне праблемы натуральна не маглі не паўплываць пачутыя ад дакладчыка канкрэтныя факты па яе рэалізацыі на практыцы. Хаця б, скажам, правядзенне сесій на беларускай мове Віцебскім абласным і шэрагам раённых (гарадскіх) саветаў народных дэпутатаў. У гэтай вобласці многія партыйныя і савецкія, адміністрацыйна-гаспадарчыя работнікі не пад прымусам, а добраахвотна наведвалі курсы па вывучэнні беларускай мовы.

Шмат карыснага, пахвальнага для сябе пачулі прысутныя на сесіі з прачытанага дакладчыкам - дэпутатам Аляксандрам Караткевічам (у мінулым займаў такія пасады: сакратар Менскага гаркама, абкама КПБ, загадчык аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПБ, з 1977 па 1993 г. - рэктар Менскага педуніверсітэта. Палітыку дзяржаўных і партыйных уладаў БССР у моўнай сферы не толькі добра ведаў, але і сам меў непасрэднае дачыненне да яе) "Садаклада пастаянных камісій па праекце Закона Беларускай ССР "Аб мовах у Беларускай ССР". Нібыта прадбачачы, што некалі ў краіне з'явяцца далакопы беларускай мовы і пастараюцца праз хітра праведзены рэферэндум аддаць яе на загубу, ён выказаў такое - лічу як след абгрунтаванае - меркаванне камісіі па дадзеным пытанні: *"... некаторыя прапануюць... правесці рэферэндум па пытанні аб мовах. Камісіі лічаць"*, што такую пазіцыю займае той, хто *"не зусім разумее складанасць пытання..."*, не ўлічвае *"самага істотнага, што міжнацыянальныя пытанні, асабліва ў галіне мовы, ніколі не вырашаюць шляхам рэферэндуму"* (падкрэслена мною. - *Л.Л.*) *...як можна пытаць у народа пра лёс яго мовы - патрэбна ці не патрэбна яна яму. Толькі паважаючы народ, толькі шляхам пошуку ўзаемапрымальных рашэнняў можна вырашыць моўную праблему"*.

Прысутныя ў зале пачулі з "Садаклада..." і такое справядлівае палажэнне: *"...з мэтаю абароны беларускай мовы і стварэння ўмоў для яе далейшага развіцця камісіі* (не які-небудзь адзін адарваны ад нацыянальнага грунту палітычны лідар! - *Л.Л.*) *лічаць неабходным афіцыйна, канстытуцыйна прызнаць дзяржаўнай мовай Беларускай ССР. Ставіцца мэта, каб рэспубліка ўзяла на сябе клопат аб яе шырокім выкарыстанні ў дзяржаўных органах, грамадскіх арганізацыях, установах навукі, культуры, адукацыі, у ахове здароўя, у сферах абслугоўвання, аб стварэнні ўмоў для атрымання на ёй сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі..."*

Багата карыснага, павучальнага пачулі дэпутаты падчас ажыўленых спрэчак. І гэта зразумела: у іх, у асноўным, бралі ўдзел кампетэнтныя ў моўнай праблеме асобы і да таго ж яшчэ моцна заклапочаныя гаротным лёсам беларускага слова на яго роднай зямлі, дзе яму, на добры лад, нішто не павінна было б ствараць перашкоду.

Цяпер хоць колькі вытрымак з выступаў тых, хто падчас пасяджэння сам браў слова (захоўваецца чарговасць у атрыманні слова).

Іван Чыгрынаў - пісьменнік, у 1986 - 1990 гадах Старшыня Камісіі Вярхоўнага Савета БССР па нацыянальных пытаннях і міжнацыянальных адносінах, з 1987 года старшыня праўлення Беларускага фонду культуры:

"... прагаласаваўшы за дзяржаўнасць беларускай мовы... дэпутаты прагаласуюць за гістарычную справядлівасць... Давайце выканаем гістарычную місію. Сёння на нас з вамі выпала яна, і хто ведае, ці выпадзе яшчэ адна такая".

Яўген Вайтовіч - міністр культуры БССР:

Праект Закона аб мовах *"дае магчымасць беларускай мове быць аб'ектам спецыяльнай дзяржаўнай увагі... Гэта асабліва важна, бо вопыт усяго цывілізаванага свету падказвае - мова жыве толькі тады, калі яна функцыянірує на ўсіх узроўнях - не толькі ў якасці мовы, побыту, але і ў якасці афіцыйнай, навуковай, сучаснай жывой мовы"*.

Леанід Кісялеўскі - акадэмік АН БССР, доктар фізіка-матэматычных навук, Заслужаны дзеяч навукі і тэхнікі БССР, прафесар, рэктар БДУ (1983 - 1990):

"Я супраць правядзення ў рэспубліцы рэферэндуму аб мовах. Бо пытанне аб тым, патрэбна нам родная мова як дзяржаўная ці не - пытанне таго ж зместу, як і трэба нам быць адукаванымі, трэба нам быць нацыянальна свядомымі ці не, трэба нам, як пісаў Янка Купала, "людзьмі звацца" ці не.

(...) ніякі закон не прымусіць вывучаць мову, калі ў грамадстве не будзе ў ёй патрэбы".

Ніл Гілевіч - паэт, Заслужаны дзеяч навукі БССР, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР:

Прыняцце Закона аб мовах будзе азначаць, *"што дзяржава бярэ на сябе адказнасць за лёс мовы народа, за яе становішча ў грамадстве, за яе жыццё.*

(...) наданне беларускай мове статусу дзяржаўнай... дапаможа ўсяму нашаму народу развіць нацыянальную самасвядомасць і набыць самапачуванне народа дзяржаўнага.

(...) Калі ж надаць і рускай мове статус дзяржаўнай, то становішча нашай мовы стане яшчэ горш, чым ёсць".

І. Кенік - Мазырская цэнтральная выбарчая округа Гомельскай вобласці:

"... у рэспубліцы павінна быць канстытуцыйна забяспечана паўнацэннае існаванне мовы карэннай нацыі паралельна з рускай".

Міхаіл Дзямчук - міністр народнай адукацыі БССР:

"Наданне рускай мове статусу дзяржаўнай практычна не мяняе становішча з беларускай мовай. Як больш магутная, руская мова, атрымаўшы роўны з нацыянальнай мовай статус, канчаткова "пераважыць" беларускую мову.

(...) адзіна прымальным для рэспублікі з'яўляецца варыянт закона з беларускай мовай - у якасці дзяржаўнай і рускай - у якасці сродку міжнацыянальных зносін.

(...) "Не можа быць поўнацэннай нацыі без сваёй культуры, без сваёй мовы".

Анатоль Гурыновіч - міністр замежных спраў БССР:

"... унесці ў Канстытуцыю (Асноўны Закон) Беларускай ССР дадаткова артыкул наступнага зместу: "Дзяржаўнымі мовамі Беларускай ССР з'яўляюцца - беларуская і руская мовы".

Расціслаў Янкоўскі - акцёр тэатра і кіно, народны артыст БССР і СССР:

"Нацыя, якая не мае сваёй дзяржаўнай мовы, гэта... своеасаблівая амаральнасць. Нацыя абавязана мець сваю дзяржаўную мову.

(...) Я прадстаўнік рускамоўнага насельніцтва нашай рэспублікі, акцёр рускага тэатра, разумею рэальнасць і неабходнасць Закона аб дзяржаўнасці беларускай мовы і галасую за яго".

Іван Навуменка - пісьменнік, віца-прэзідэнт АН БССР:

"Знікненне мовы... вядзе да знікнення ўсёй культуры. Бо калі не будзе беларускай мовы... не будзе беларускай песні, танца, не будзе беларускага жывапісу, архітэктуры".

Я. Берасцень - дэпутат ад Бешанковіцкай выбарчай акругі:

"Нам трэба зразумець, што страчваючы нашу родную мову, мы губім сваю нацыю. Таму трэба прыкласці ўсе сілы да аднаўлення беларускай мовы".

Генадзь Бураўкін - паэт, старшыня Дзяржаўнага камітэта па тэлебачанні і радыёвяшчанні:

"... толькі той народ можа лічыць сябе гістарычна здаровым і ўпэўненым у будучыні, у якога ўсе сферы дзейнасці звязаны з яго самабытнай мовай і культурай.

(...) лёс беларускай мовы самым рашучым чынам залежыць ад таго, наколькі шырока і паўсядзённа гэтаю моваю карыстаюцца партыя і дзяржава".

Пётр Краўчанка - сакратар Менскага гаркама КПБ, член Камісіі па падрыхтоўцы праекта Закона "Аб мовах у Беларускай ССР":

"Гістарычнае, грунтоўнае значэнне Закона ў тым, што яго прыняцце з'явіцца яскравым і канкрэтным сведчаннем незваротнасці працэсу адраджэння мовы.

(...) Закон аб мовах у БССР з'яўляецца ... дэмакратычным, узважаным".

Чытаючы выступы дэпутатаў той гістарычнай сесіі Вярхоўнага Савета БССР, увесь час ніяк не мог адарвацца ад думкі: "А ці здольныя сказаць такое пра родную беларускую мову палітыкі сучаснай Рэспублікі Беларусь?" Сцвярджальны адказ не магу даць, бо нацыянальна свядомых палітыкаў нібыта карова языком злізала. Гора, гора бясконцае Беларусі!

Некаторыя дэпутаты пры выкладанні свайго погляду на праект Закона дазволілі сабе сказаць колькі слоў пра сапраўдныя прычыны катастрафічнага зніжэння сацыяльнай ролі беларускай мовы, пра негатыўнае стаўленне да яе партыйных і савецкіх органаў, значнай часткі самога грамадства, не выключаючы з яго і інтэлігенцыі. Раней такое пытанне не падлягала афіцыйнаму абмеркаванню, знаходзіліся па-за крытыкай. Не абмінуў яго і першы з выступоўцаў-дэпутатаў Іван Чыгрынаў: *"...скрыўленне нацыянальнай палітыкі адбывалася па двух напрамках: з аднаго боку, яно ішло зверху, а з другога - і гэта не менш сумна, - знізу... мясцовыя кадры і некаторая частка інтэлігенцыі ўсяляк імкнуліся забегчы наперад* (у збліжэнні і зліцці культур і моў. - *Л.Л.*), *каб не здацца некаму нацыяналістамі"*.

Яшчэ больш рэзка, крытычна выказаўся наконт гэтага міністр культуры БССР **Яўген Вайтовіч**: *"Тэорыі аб зліцці нацый і адміранні моў, уніфікацыя народных культур, усё тое, што перайшло ў спадчыну ад унітарнай дзяржавы, прывяло нас на мяжу духоўнай катастрофы"*.

Багата чаго давялося пачуць і дэпутатам, і гасцям сесіі ў час спрэчак. Найбольш за ўсё яны датычылі ахілесавай пяты нацыянальнага жыцця беларусаў - сістэмы народнай адукацыі. Недобразычліўцы беларускай мовы ў адзін голас настойвалі на тым, каб галоўнымі суддзямі ў выбары мовы навучання ў агульнаадукацыйнай школе былі бацькі дзяцей, будучы цвёрда ўпэўненымі, што пры тагачасным непадзельным панаванні рускай мовы ва ўсіх без выключэння сферах грамадскай дзейнасці чалавека, а галоўнае ў педагагічным працэсе сярэдніх спецыяльных і вышэйшых нацыянальных установах, яны (бацькі) толькі яе выберуць у такіх мэтах. Перавага рускай мове была б аддадзена яшчэ і таму, што яна ў той час, дзякуючы антынацыянальнай палітыцы і царскай Расіі і БССР, з'яўлялася асноўным камунікацыйным сродкам зносін паміж людзей. Такі фармат каланіяльнага пранікнення, запанавання рускай мовы ў беларускім грамадстве супярэчыў яго карэнным нацыянальным інтарэсам і справядліва не быў прыняты дэпутатамі. Па гэтым пытанні аргументавана выказаўся вядомы партыйны дзеяч **Аляксандр Кузьмін** (у 1971 - 1986 гадах сакратар ЦК КПБ), правёўшы такі прыклад, калі ў Менску, жыццё якога ўжо ў 1960-я гады практычна цалкам страціла сваё самабытнае нацыянальнае аблічча, дазволілі бацькам выбіраць мову навучання дзяцей, дык у момант знікла невялічкая колькасць захаваных на той час беларускамоўных школ. Ва ўсіх выпадках выбар мовы ёсць бясспрэчны прыярытэт дзяржавы. У яе дастаткова інтэлектуальнага патэнцыялу, каб вызначыць і на бліжэйшую, і на далёкую перспектывы, якая і па змесце, і па форме сістэма народнай адукацыі ў найбольшай ступені будзе адпавядаць нацыянальнаму інтарэсу, забяспечыць краіне неабходныя ўмовы для самабытнага этнакультурнага развіцця. Думаю, такая праўдзівая аргументацыя ўплывовай партыйнай асобы не магла не паўплываць на правільнае разуменне дэпутатамі ролі дзяржавы ў вызначэнні мовы ў сферы адукацыі.

Закончылася галасаванне на карысць прапанаванага дэпутатам праекту Закона "Аб мовах у Беларусай ССР", на карысць беларускага нацыянальнага ідэалу. За прыняцце гэтага велічнага заканадаўчага акта прагаласавалі 382 дэпутаты, не пагадзіліся - 27, устрымаліся - 9. У сваім заключным слове пасля прыняцця Закона Старшыня Вярхоўнага Савета БССР Мікалай Дземянцей не без радасці заявіў: *"... зроблены рэальны крок да захавання і адраджэння нашай роднай мовы, гісторыі і культуры народа, яго духоўных каштоўнасцей"*.

Многім было вельмі прыемна пачуць такія жыццесцвярджальныя словы з вуснаў высокага дзяржаўнага дзеяча. Год - два таму мала хто мог паверыць у з'яўленне такіх прагрэсіўных перамен у поглядах партыйнай і савецкай эліты на моўнае пытанне.

* * *

Паколькі мне пашчасціла прысутнічаць на пасяджанні XIV сесіі Вярхоўнага Савета БССР XI склікання, не магу не падзяліцца і сваімі ўражаннямі пра яе. Яны былі надзвычай багатымі, уражлівымі, нават нікольки непараўнальнымі з тымі, якія я да гэтага атрымліваў, напрыклад, пасля праслухоўвання якой-небудзь любімай мною оперы ў выдатным выкананні артыстаў ці пасля прагляду п'есы ў тэатры Янкі Купалы, кінафільма і г. д. Не мог не нарадавацца вынікам галасавання і меў цвёрдую ўпэўненасць, што беларусы назаўжды выратавалі сваю святую родную мову ад гвалтоўнай смерці і, дзякуючы гэтаму, з нацыянальна прыгнечанай стануць вольнай, цывілізаванай нацыяй.

А вось на суседа па крэсле ў зале мне вельмі не пашанцавала: у першых жа словах да мяне выказаў лютую злосць на адрас беларускіх нацыяналістаў за іх намер расправіцца гэтым днём з рускай мовай. Я не стаў аспрэчваць яго несправядлівы дакор і ўвогуле стараўся быць маўклівым, каб не выявіць сваёй прыхільнасці да беларускай мовы і нават змог стварыць уражанне ў суседа, што і я зацікаўлены ў шчаслівым лёсе рускай мовы. І калі пачуўшы вынікі галасавання, мае вочы адразу напоўніліся слязамі, я пачуў ад яго: *"Не расстраивайтесь. Мы еще поговорим за русский язык. Не дадим никому потеснить его в Белоруссии"*. На гэтым мы развіталіся, пацісну ўшы адзін аднаму рукі, але яго словы глыбока запалі мне ў душу і ніколі не забываліся, з асаблівай сілай усплывалі ў памяці, як толькі ўлады заносілі свае валасатыя рукі над беларускай мовай. Увесь час думаў, што ў гэтых злачынных акцыях, напэўна ж, удзельнічае і той мой сусед.

Пасляслоўе

Прыняты 26 студзеня 1990 года Закон "Аб мовах у Беларускай ССР" з поўным правам можна назваць ЗАКОНАМ XX СТАГОДДЗЯ.

Такое ў нашай гісторыі здарылася ўпершыню. І заслуга ў гэтым усяго беларускага народа, а не толькі тых, хто працаваў над складаннем артыкулаў Закона, абмяркоўваў іх на пасяджэнні Вярхоўнага Савета БССР. Ужо сам факт распачатага на схіле 1980-х гадоў досыць маштабнага змагання за выратаванне беларускай мовы ад так рэальнага скону ёсць усе падставы назваць велічным гераізмам народа, бо такое змаганне адбывалася ва ўмовах, калі ў сваім родным краі яна знаходзілася не больш як толькі на правах эмігранткі. Пераканаўчым сведчаннем агульнанароднага характару Закона служыць масавы ўдзел людзей у яго абмеркаванні. За рэдкім выключэннем гэтаму нарматыўнаму акту заўжды давалася толькі пазітыўная ацэнка.

З поўнай адказнасцю можна сцвярджаць, што ніводзін артыкул Закона не выходзіў за рамкі прагрэсіўных нормаў міжнароднай практыкі рэгулявання моўнага пытання, таму нават самую думку ў чымсьці змяніць яго можна лічыць злачыннай, не кажучы ўжо пра якія-небудзь практычныя дзеянні падобнага характару. Як непасрэдны сведка апісаных у дадзенай публікацыі падзей, я ніколькі не сумняваўся ў здольнасці нацыянальна з'арыентаваных беларусаў, нават пры самай сімвалічнай дапамозе дзяржавы, выратаваць, даць жыццё сваёй роднай мове. На вялікую бяду, на практыцы такога не атрымалася. Але не па віне народа, тым больш яго нацыянальна прагрэсіўных колаў. Закону не далі пуцёўку ў жыццё афіцыйныя ўлады, якія з аглядкай на Маскву прынялі і ажыццявілі шэраг дзейсных нарматыўных актаў па ўмацаванні сацыяльных пазіцый рускай мовы, цалкам ігнаруючы беларускую, г. зн. мову дзяржаўнага, тытульнага народа. Падобнага яшчэ не ведала сусветная практыка. Гэты дрэнны прыклад падало ёй кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь.

Народ хранічна абцяжараны сваім эканамічным становішчам, моцна абмежаваны ва ўдзеле ў грамадска-палітычным жыцці, падлеглы негатыўнаму ўздзеянню няспыннай дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі, зразумела, не здольны паказаць сябе сапраўдным змагаром за родную мову, скрозь замененую ўладамі рускай мовай.

На вялікі жаль, з-за ўсяго таго пачварнага, што адбываецца ў нацыянальна-культурнай сферы краіны, я не магу даць станоўчага адказу на вершаванае пытанне патрыярха беларускай паэзіі Янкі Купалы:

Ці ўскрэснем мы,
душою звяўшы, упаўшы,
Каб выйсці ў свет,
як нейкі здольны род?,

бо каб ускрэснуць, патрэбныя не толькі кардынальныя перамены ў дзяржаўнай нацыянальна-культурнай палітыцы, але і ў дзясяткі разоў большая павага беларусаў да сваіх духоўных каштоўнасцяў і асабліва роднай мовы, са стратай якой яны пазбаўляюць саміх сябе права называцца самабытнай нацыяй, ператвараюцца ў гной, жаданую этнічную спажыву для іншых народаў і найперш таго, чые засвоілі культуру і мову.

Сёння ў нас пры ўладзе ёсць не толькі шчырыя прыхільнікі марксісцка-ленінскага вучэння, але тыя, што насілі, а то і працягваюць насіць у кішэні білет члена камуністычнай партыі, а вось да разумных слоў Карла Маркса: *"Мова ўзнікае толькі з патрэбнасці, з настойлівай неабходнасці зносін з іншымі людзьмі"*, - не хочуць прыслухацца. Пасля масавых фізічных рэпрэсій 1930-х гадоў у беларускай мовы адабралі такую неабходнасць і ад таго трагічнага часу ніякія ўлады, у тым ліку і сучасныя, не пастараліся зрабіць мову тытульнай нацыі патрэбнай грамадскасці. Усё гэта яны ў поўным аб'ёме сярод белага дня перадалі мове суседняй дзяржавы - рускай, наканаваўшы такім чынам беларусам немінучы выход з гістарычнай арэны як самабытнаму этнасу. Сведчаннем чаму можа служыць і атаясамліванне яго многімі палітыкамі і ідэолагамі з рускай нацыяй.

Калі кіраўніцтву Рэспублікі Беларусь так ненавісны дух Закона "Аб мовах у Беларускай ССР" - сапраўднага гаранта этнакультурнай, моўнай самадастатковасці беларускага народа, дык можа дзеля выратавання яго ад канчатковай русіфікацыі варта вярнуцца да ўсяго таго лепшага, чым была багатая бальшавіцкая нацыянальная палітыка 1920-х гадоў. Знайшліся ж тады і разумныя, і са здаровай нацыянальнай свядомасцю асобы, каб надаць такі змест 22-му артыкулу Канстытуцыі БССР 1923 года: *"Дзякуючы значнай перавазе ў Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы насельніцтва беларускай нацыянальнасці, беларуская мова выбіраецца як мова пераважная для зносін паміж дзяржаўнымі, прафесіянальнымі і грамадскімі ўстановамі і арганізацыямі"*.

Больш як за дваццаць гадоў функцыянавання прэзідэнцкай сістэмы кіравання не прынята аніводнага нарматыўнага акта ў падтрымку беларускай мовы. Сёння не мае яна сабе такога надзейнага, моцнага апірышча ў ТБМ імя Ф. Скарыны, як гэта было ў першае дзесяцігоддзе яго існавання. Страшна становіцца на душы ад думкі, што мы, не выключана, можам паўтарыць жахлівы лёс не так далёкіх нам па месцы рассялення прусаў, з якімі ў далёкім мінулым у нас мелася шмат кантактаў, што пацвярджаецца і наяўнасцю ў айчыннай тапаніміі такіх найменняў, як Прусінава (Уздзенскі раён Менскай вобласці прыкладна за пяць кіламетраў ад маёй роднай вёскі Магільнае). Пад уплывам нямецкай культуры і мовы прусы анямечыліся і сышлі з этнічнай карты як самабытны народ. У гісторыі засведчаны такі факт: *"Калі апошні прускі паэт на сваёй мове чытаў вершы, то анямечаныя прусы ў форме нямецкіх афіцэраў, стоячы на плошчы, паказвалі на яго пальцамі і рагаталі" ("Літаратура і мастацтва".15 снежня 1989. С. 3.)*. Не ведаю, што думаюць іншыя, але мне здаецца беларусаў можа напаткаць такая катастрофа. Іх жа асімілёўваюць, зводзяць са свету не чужыя палітыкі, ідэолагі, настаўнікі, культработнікі, а ўласныя з добрым веданнем характару, звычак сваіх ахвяр. У такіх варунках ой як цяжка выратавацца сённяшняй невялічкай жменьцы ў роднай мове беларусаў ад собскага рускамоўнага атручвання. Гэта вялікая трагедыя для беларусаў, што ні дзе-небудзь на чужыне, а на іх бацькоўскай зямлі з яе родных дзяцей узгадавалася процьма зацятых янычараў. Такой пачварнай практыкай займаюцца і сёння. У гэтым злачынстве мы пакінулі далёка ззаду турак, якія з балгарскіх дзяцей узгадоўвалі янычараў і затым слалі іх на радзіму ўкараняць там турэцкі дух. Мы ж такую, няўдзячную, чужую для роднай Бацькаўшчыны моладзь узгадоўваем у сябе дома праз дзяржаўную рускамоўную сістэму народнай адукацыі.

Мне бясконца шкода ўсіх беларусаў, незалежна ад іх узросту, якія не знайшлі ў сябе сілы, жадання, розуму, каб не стаць ахвярай русіфікацыі, і, здрадзіць сваёй зямлі. У дадзеным выпадку я цалкам падзяляю стаўленне беларускага паэта Міколы Мятліцкага да нашай дарагой Радзімы:

О, мая Беларусь!
Ты між роўнымі роўная,
Хоць нялёгка жывеш -
са свайго мазаля.
Хоць зруселая ўся,
беларуска-бязмоўная,
Ты ўсё ж дарагое
Айчыны зямля.
("Літаратура і мастацтва".
29 лістапада 2014, с. 4).

"Беларуска-бязмоўная". Як гэта аб'ектыўна раскрывае сутнасць нашага сучаснага культурна-моўнага жыцця, як гэта глыбока раніць кожнага нацыянальнай арыентацыі беларуса! Аднак я не буду на а такой сумнай ноце заканчваць ь свае разважанні пра лёс беларускай мовы і яе прыродных носьбітаў. Гісторыя працягваецца і таму захоўваецца пэўная надзея на прыход на змену сённяшнім дазвання пакалечаным дзяржаўнай палітыкай русіфікацыі маладым рускамоўным пакаленням беларускага народа тых, хто будзе жыць яго роднымі мовай і культурай, цаніць вышэй за чужыя ўласныя духоўныя каштоўнасці. Яны будуць ганарыцца, што ў народа хапіла розуму, мужнасці ў складаны час перабудовы прыняць 26 студзеня 1990 года Закон "Аб мовах у Беларускай ССР". Лепшай даты за 26 студзеня не знаходжу для абвяшчэння яе ***Днём беларускай мовы***, што навекі захавае ў памяці нашага народа эпахальную для яго падзею: прыняцце Закона "Аб мовах у Беларускай ССР".